

Verslag Webinar

Welkom

Irene van Dorp (avondvoorzitter) verwelkomt alle deelnemers en introduceert de tafelgasten.

Filmpje over de bedrijfsvoering van melkveehouder André de Groot.

André beweegt, naar eigen zeggen, mee met de politiek en de kansen. Hij voert zijn koeien een uitgekiend menu van gras gemengd met kruiden, terwijl hij het krachtvoer ook zelf maakt: een mengsel van gras, mais en voederbieten. Een akkerbouwer uit de omgeving helpt daarbij, speciaal met lichte machines om bodemverdichting te voorkomen. Kringlooplandbouw! **Belangrijk vindt André dat je boeren beloont, zoals voor milieuprestaties.** En dat je bijv. het mestbeleid koppelt aan de onttrekking, zodat elke boer kan streven naar evenwichtsbemesting. Beloon het vakmanschap! Enige extensivering, minder kunstmest, gezonde bodems, meer bodemstikstof, nieuwe energiebronnen: dat is de landbouw van de toekomst. Bekijk hier: [filmpje van melkveehouder André de Groot](#)

Wie nemen deel en wat leeft er?

Suzan Klein Gebbink (co-host) introduceert de 200 aangemelde deelnemers, uit de wereld van de boeren en ketenpartijen, de advieswereld, banken, coaches, de overheden, het onderwijs en het onderzoek, natuurorganisaties en andere samenwerkingsverbanden. Bij hun aanmelding konden ze aangeven wat hen bezig houdt. Rode draden daaruit zijn, dat de landbouw heel divers is in Gelderland. Veel boeren en tuinders zijn al praktisch bezig met bijv. landschapselementen, energie, weidemengsels, minder kunstmest, meer natuurinclusief, korte ketens. Maar ook opleidingen en trainingen worden goed bezocht, en diverse aangemelde deelnemers doen mee met projecten of in gebiedsplannen.

Vooraf samenwerken is in opkomst: met andere boeren, overheden of ketenspelers. De onzekere toekomst staat met stip op nummer één als grootste kwestie. Daarbij gaat het bijvoorbeeld over definities: wat is nu precies 'natuurinclusief'? Verder noemen velen de zoektocht naar ruimte: zowel fysiek, als financieel als in regelgeving.

Er is opvallend weinig vertrouwen; boeren ervaren weinig steun. Veel partijen, zowel boeren als partijen uit de schil er om heen, willen wel aan de gang met vernieuwing, maar vragen zich af wat ze moeten doen, en hoe.

De ambitie van Peter Drenth, gedeputeerde landbouw

Peter Drenth is gedeputeerde voor landbouw in Gelderland. Hij vindt dit geweldig, omdat Gelderland op veel gebieden in de top drie staat. Daarom is het creëren van perspectief in Gelderland van grote betekenis voor Nederland: voor boeren maar ook voor de keten, de kennisinstellingen en consumenten. Het landbouwbeleid van de afgelopen decennia heeft ons op grote hoogte gebracht: hoogste productie, minste input van middelen en heel goed in dierenwelzijn. Maar er zijn ook zorgen: over stikstof, mest, klimaat, kaderrichtlijn water, dierrechten en nog veel meer. Voor een ondernemer is dat lastig. **Als je wilt gaan investeren, doe je dat steeds voor een generatie, maar wat zijn anno nu de juiste beslissingen?**

We staan aan de vooravond van een verandering. Consumenten willen weinig betalen voor voedsel, dus is de financiële speelruimte beperkt en kies je al gauw voor intensivering. Een cruciale factor

komende tijd wordt de mestregelgeving. De nieuwe minister zal dat merken. Een andere kwestie is het betalen voor maatschappelijke diensten. Daar moet meer in gebeuren. In Gelderland is een grote diversiteit aan agrariërs, en die wil Gelderland faciliteren in de ontwikkeling van hun bedrijf. Wat bij hen als ondernemer past.

Veranderen moet je met elkaar doen, iedereen moet bijdragen: gemeenten voor het bestemmingsplan, financiers, adviseurs en de provincie. Veranderen kost geld, om bijv. te innoveren. De overheid kan helpen de onrendabele top te dragen. Ook de omgevingsverordening moet ruimte bieden om de beweging te maken. Met elkaar moeten we kijken hoe we dat doen – de sector kan het niet zelf. Stel dat we 3 ct per liter melk meer betalen, dan zijn al veel van de huidige problemen opgelost. Perspectief is de oplossing, niet het zwelgen in wat niet kan...

De uitvoering van de Kadernota

Leo Blanken is beleidsmedewerker en licht toe wat er sinds de op- en vaststelling van de Kadernota is gebeurd (zie ook de presentatie in de bijlage). De Kadernota heeft als doel de Gelderse boer te faciliteren in de beweging naar duurzame, natuurinclusieve en/of kringlooplandbouw. Maar dat moet wel kunnen op een wijze waarbij boeren er aan kunnen verdienen. Daarbij ligt de beleidsfocus op de middengroep van boeren (terwijl tot nu toe vaak koplopers de wegen naar ondersteuning wel weten te vinden). **Doel is dat de provincie niet voorschrijft hoe het moet, maar boeren zelf aan de gang laat gaan met de nieuwe doelen.** Het idee is, dat de verdiensten van de boer meer beloond worden: waardevermeerdering.

Sinds de vaststelling van de Kadernota in maart is er al veel gebeurd. In FoodValley en Achterhoek lopen de keukentafelgesprekken: ondernemers worden begeleid door coaches om na te denken over en te ondersteunen bij de bedrijfsontwikkeling. Ook het Actieplan Natuurinclusieve landbouw is gestart; vanuit de collectieven worden boeren geworven om mee te doen. De subsidieregelingen hebben innovaties aangejaagd als emissie-arme stalvloeren, DNA-verdeling in de fruitteelt, regionale voedselcoöperaties zijn gestart, er zijn melkveehouders begeleid met omschakelen naar biologisch en ook in de retail is een project succesvol afgerond dat tot hogere afzet van biologische melk heeft geleid. In het Rijk van Nijmegen zijn boeren gestart met agroforestry en in FoodValley komt een eigen meetnetwerk voor het meten van de ammoniak in de lucht en nabij het boerenbedrijf. De bodemcursussen waren dit jaar een succes en er zijn nieuwe gebiedsprocessen gestart. De innovatiemakelaars zijn nu ook de boeren van dienst in de Achterhoek, zij helpen de boeren met hun innovatiewensen.

Voor de komende jaren wordt gewerkt aan ondersteuning volgens het model van Runhaar: zet de boer centraal in het beleid, geef een duidelijke richting, ondersteun bij het ontwikkelen van de kennis en de innovaties die daarvoor nodig zijn, maak implementatie mede mogelijk met subsidies en regelgeving en zorg voor een beloning van nieuwe vormen van bedrijfsvoering. De provincie wil via ondersteuning aan het laten opstellen van bedrijfsplannen duidelijkheid creëren, wat dat beleid voor boeren concreet betekent.

Specifiek is er veel te doen rondom het stikstofbeleid. Simone Balhuizen (programmamanager Gelderse Maatregelen Stikstof) licht dat kort toe. Het Gelderse stikstofbeleid kiest voor een groene, gezonde landbouwsector. Zoals het realtime meten van emissies bij de stal, zodat de boer zelf kan zorgen voor emissiereductie. Stikstofbeleid kan ook een versneller zijn in de transitie van de landbouw. **Cruciaal is, dat de landbouwtransitie niet alleen bijdraagt aan gezonde natuur, maar ook aan gezonde landbouw.** Dat speelt vooral in zones nabij de natuur. Daar moet een duidelijk perspectief komen, met behoud van noodzakelijk landbouwareaal. Perspectief moet vast staan voor minimaal 10-15 jaar. Daartoe is een pakket aan maatregelen beschikbaar.

Om boeren te ondersteunen in kennis- en innovatie-ontwikkeling zet de provincie verder in op bedrijfsbezoeken, ondernemersbegeleiding, innovatiemakelaars en steun voor het opstellen van bedrijfsplannen. Rijk en ook provincie komen de komende jaren met nieuwe openstellingen voor innovatiesubsidies. En de innovatiecentra Randwijk, Barneveld en De Marke wil Gelderland meer in het zonnetje zetten, als 'proeftuin'. Het Perspectieffonds zal worden ingezet om de mestverwerking aan te jagen. Ook kennisnetwerken kunnen worden gesteund.

Er komen ook nieuwe openstellingen voor investeringssubsidies, op 20 december gaat er een open. **Voorts wil de provincie een grotere rol pakken in de grondmarkt.** Er is een grondpot voor kavelruilinitiatieven, er is een pilotbudget om 100 ha grond aan te kopen en toe te delen aan boeren die natuurinclusief willen boeren. De provincie is ook bezig een Gelders omschakelfonds in te stellen, dat kan helpen om omschakelrisico's af te dekken.

In aanvulling op de opkoopregelingen van het Rijk willen we kijken hoe we de verordening kunnen aanpassen om het vinden van passende locaties voor hervestiging en nieuwvestiging mogelijk te maken. Op het gebied van belonen noemt Leo het nieuwe GLB, met de nieuwe ecoregelingen voor natuurinclusieve landbouw en klimaatdoelen en het extra geld dat vanaf 2023 komt voor agrarisch natuurbeheer. Ook blijft Gelderland investeren in professionalisering van korte ketens en verwachten we het nodige van verdere kostenbesparing op bedrijfsniveau door innovaties zoals precisielandbouw.

Meer informatie is te vinden op de website¹, het platform en via de periodieke nieuwsbrief waarop je je kunt abonneren (AGRIFOOD@Gelderland.nl). Of volg het speciaal voor agrifood ingerichte LinkedIn account².

Deelnemers reageren, dat niet alleen de boer verantwoordelijk is voor de transitie. Leo bevestigt dat: ook van de spelers in de keten wordt het nodige gevraagd om mee te bewegen en mee te investeren in de nieuwe doelen. Vaak slagen zulke processen goed in gebiedsgerichte processen, waar lokale partijen bij elkaar aan het roer staan voor de verandering.

De prangende vraag

De prangende vraag waar Leo mee eindigt is: hoe benader je de middengroep van boeren? Er is veel mogelijk, maar kan iedereen er gebruik van maken? Is de drempel niet te hoog? Zijn er andere belemmeringen?

Filmpje: op het bedrijf van Carola van Ruiswijk

Als intermezzo toont Carola van Ruiswijk, melkveehouder in Ede, hoe ze met haar man Jan hun bedrijf vormgeven. Ze heeft 65 koeien, een gemengde veestapel met o.a. jersey's. Ze is natuurinclusief bezig: met de bodem, met lichtere machines, met de bodembioïecologie. Bijvoorbeeld met kruidenmengsels die een betere bodemstructuur geven, de droogtegevoeligheid verminderen door diepere worteling, meer biodiversiteit creëren, een beter mineralenaanbod bewerkstelligen. Carola heeft enorme lol in het vergaren en toepassen van nieuwe kennis en hoopt dat er veel jonge boeren opstaan die hier ook mee aan de gang gaan. Bekijk hier: [filmpje van melkveeouders Jan en Carola van Ruiswijk](#)

Het tafelgesprek

Aan het tafelgesprek nemen deel: Bob Keurentjes (vz. GAJK), Hens Runhaar (Universiteit Utrecht/WUR), Ben Haarman (bestuur GLTO) en Dorine Zwaan (agrarisch coach). Op de vraag hoe we de beleidsdoelen kunnen bereiken met het gepresenteerde instrumentarium reageert Ben Haarman. Hij vindt: koester de boeren, zorg dat ze zicht krijgen op hoe hun bedrijf van kansen kan profiteren voor de komende 10-15 jaar. **Daarover moet je met elkaar in gesprek, vooral ook met de jonge boeren.**

Bob Keurentjes ziet de Kadernota als een hoofdlijnenverhaal. Belangrijk is dat er doelen worden neergezet; innovatieve ondernemers kunnen daar wel hun weg heen vinden mits er niet teveel knellende kaders omheen komen. **Er wordt nog teveel voor boeren gedacht.** De lange termijn is belangrijk, daar hoort dan ook een geldstroom bij die gedurende een lange termijn zeker is. Niet zoals nu voor slechts 6 jaar.

Op de vraag of de middengroep in actie wil komen antwoordt Ben Haarman overtuigend ja. **Boeren willen in beweging komen, maar op dit moment zijn de vertwijfeling en het wantrouwen groter.** De provincie is nu wel op de goede weg: geef duidelijkheid en blijf consistent. Dorine Zwaan herkent het geluid van wantrouwen en vertwijfeling. Boeren voelen zich knel zitten in financiën, regelgeving, onduidelijkheid. Er moet juist ruimte komen, dan komen boeren in beweging. **Ook belangrijk is dat ieder zijn eigen route kiest: emissiereductie, natuur, asbest er af, etc. Erken die verscheidenheid.**

Dorine merkt dat sommige ondernemers heel goed de weg vinden naar de instrumenten, maar anderen niet. **Er is zoveel, je kunt verdwalen.** Een coach, eigenlijk elke erfbetreder, zou elke boer moeten kunnen verwijzen. Een ander punt is dat ook de generatiewisseling vaak een item is. Er zijn soms veel gesprekken nodig om harmonie te brengen tussen de oude en de nieuwe generatie in de visies op het bedrijf. Dorine: 'de eerdere generatie stond voor een heel andere opgave dan de generatie van nu en de toekomst. De afgelopen decennia ging het over zoveel mogelijk goedkoop voedsel

¹ [Programma Agrifood 2021-2030 'Toekomst voor de Gelderse boer' \(gelderland.nl\)](#)

² <https://www.linkedin.com/company/agrifood--toekomst-voor-de-gelderse-boer>

produceren, nu gaat het over klimaat, energie en biodiversiteit. Dat gesprek vindt ook plaats aan de keukentafel.

Bob onderstreept het punt, dat je moet kijken naar wat past bij de persoon. Niet alle doelen zijn op één bedrijf te halen. De ondernemer moet kijken wat past, waar hij op focust. 'Je hoeft echt niet op alle doelen een 10 te scoren'.

Hens Runhaar complimenteert dat er al zoveel wordt uitgevoerd. Hem valt de roep om duidelijkheid op. Bijvoorbeeld over 'wat is natuurinclusief'. Er zijn heel veel potjes, maar om stappen te kunnen maken moet er langjarig geld komen, zowel publiek maar ook van de markt. **De marktpartijen ontbreken in het verhaal van de provincie.** Tenslotte moet er ook ruimtelijke duidelijkheid komen, zoals in het stikstofverhaal: **welke ruimte is er voor landbouw nabij natuurgebieden.** Veel ondernemers willen wel, maar lopen vooral vast in het financiële aspect van hun plannen. Daarom is het ook nodig om andere partijen te binden in de verandering. Er is heel veel beweging, maar partijen kijken nog teveel naar elkaar. En dat geldt ook voor de consument.

Intussen uit de chats

Uit de chat komen zaken als 'belonen, belonen', wat nodig is voor de middengroep. In Brummen helpt: mankracht en gebiedsachtige processen. **Roep boeren bij elkaar.** En zorg ook dat boeren weten waar ze terecht kunnen met hun vragen. Wellicht is dan een maandelijks inloopuurtje behulpzaam.

Grond

De provincie wil grond gaan kopen en inzetten voor natuurinclusieve landbouw. Peter Drenth licht toe, dat dit een pilot wordt voor 100 ha. Daarnaast wordt grond gekocht en in de grondbank gestopt voor natuur- en ook kavelruilprojecten, dat laatste bedoeld voor vergroting van de huiskavel. Ook is een boerderij gekocht met 200 ha, een biologisch bedrijf, dat beschikbaar is voor boeren die deze kant op willen ontwikkelen. **Peter verwacht dat de vraag naar grondopkoop en -toedeling door de overheid toe gaat nemen.** Ben Haarman onderstreept het belang: grond is ook nodig voor extensivering. Als grond beschikbaar komt van stoppende bedrijven kan de overheid zorgen dat die voor boeren in de omgeving beschikbaar blijft.

Uit de chats

Suzan geeft aan dat vanuit de deelnemers de wens komt ook mee te praten, dat lukt moeilijk met een webinar. Dus de wens is er om hier iets mee te doen. Peter Drenth juicht dit toe, immers niet provincie, gemeente of bank bepalen wat de boer moet doen, dat moet uit de boer zelf komen. **Daarvoor moet je met elkaar om tafel.** Bijv. over grond verpachten in jaarpacht, of grond op de markt brengen in relatie tot de openbare aanbesteding.

Irene concludeert dat de webinar aan de vraag heeft beantwoord. Er is behoefte aan doorpraten over 'het hoe', aan voorbeelden op bedrijfsniveau, en aan meer samenwerking en denkkracht in het veld benutten.

Ze dankt alle deelnemers aan de webinar voor hun inbreng.

Hieronder staan de gestelde vragen uit de chats en de antwoorden.

Vraag	Antwoord
Gebiedsprocessen: ook het nieuwe landbouwbeleid (NSP) doet veel met gebiedsprocessen. Wie definieert een gebied en wie neemt het voortouw in het proces??	Daar hebben we nu geen regels meer voor. Vroeger bepaalde de Landinrichtingswet dat. Nu zijn er inmiddels veel initiatieven van gebiedsprocessen van onderop. Vaak is er wel een kader met doelen, waar het gebiedsproces over gaat. Zoals het IBP.
Hoe gaat de provincie gelderland helpen om die 3 cent bij de NL (of zelfs Europese) machtige retailers los te peuteren?	Dat kan de provincie niet alleen voor elkaar krijgen, maar er zijn wel gesprekken. We merken dat retailers steeds meer open staan voor duurzame producten.
	Goede vraag, in ieder geval niet door 30% GLB (boeren) geld over te hevelen naar pijler 2....
Wat is de definitie van natuurinclusief en kringlooplandbouw?	In de Kadernota wordt natuurinclusieve kringlooplandbouw met een duurzaam verdienmodel beschreven als: "Een economisch rendabel landbouwsysteem dat optimaal beheer van natuurlijke hulpbronnen duurzaam

	integreert in de bedrijfsvoering, inclusief de zorg voor ecologische functies en de biodiversiteit op en om het bedrijf."
	In Brummen starten we nu met het proces Natuur inclusieve landbouw. In Veluwezoom IJssel zijn we al goed op weg met 14 boeren
	Bij kringlooplandbouw kun je nog discussiëren bijvoorbeeld over de schaal waarop circulair wordt gewerkt. Ondanks die discussies die kunnen ontstaan is wel duidelijk in welke richting de landbouw zich moet gaan bewegen om meer natuurinclusief en circulair te werken en dat vind ik het belangrijkste in de communicatie.
Wat zijn de namen van de innovatiemakelaars?	De innovatiemakelaars vindt je terug op de website van deinnovatiecooperatie.nl. Voor de Achterhoek begint Linda Commandeur als Innovatiemakelaar en wordt nog iemand geworven
Waar kan ik het uitvoeringsprogramma AGRIFOOD vinden (komt er een link in de Nieuwsbrief?)	https://www.gelderland.nl/programmaAgrifood
Leg de verantwoordelijkheid niet enkel bij de boer, misschien moeten provincies, banken en verwerkers/retail nog wel veel meer veranderen?	Wij ondersteunen deze opvatting De genoemde partijen komen we tegen in onze contacten en projecten. Gezien de doelgroep van dit webinar is de focus nu wel op hoe wij als provincie de boer kunnen ondersteunen en verder helpen in de maatschappelijk gewenste richting.
Gaat de provincie ook iets als een grondbank invoeren, of een grondpolitiek om duurzame ondernemers te helpen.	Ja we zijn aan het verkennen of we een grondbank willen opzetten. Maar dat is dan vanuit alle provinciale doelen in het landelijke gebied, revolverend en kostenneutraal.
Hoeveel procent van landbouw in Gelderland is biologisch? Hoe kijkt Gelderland naar de biologische landbouw ambitie van de EU (25% in 2030)?	Ca 3 a 4 % van de landbouw in Gld is biologisch. Gelderland neemt de areaaldoelstelling van de EU (want dat is het) niet over.
Wij willen graag omschakelen naar Biologisch, maar komen grond tekort. Overal waar wij nu aankloppen pissen we net naast de pot. Beschikbare pachtgrond zit te ver weg of we voldoen niet aan de juiste voorwaarden en om te kopen hebben we gewoon geen geld momenteel. Waar kan ik aankloppen voor hulp?	Voor potentiële omschakelaars naar biologische landbouw hebben we het volgende aanbod ontwikkeld: Informatie: Keukentafelgesprekken met Biobarometer: Afspraak: kan direct via Kees Water Eigen bijdrage onderneming is € 50,- Doorrekening: Desgewenst doorrekening of bedrijfsplan. Hiervoor kan via de agrarische collectieven een voucher worden aangevraagd: klik hier voor meer informatie. Ondernemer moet rekening houden met een eigen bijdrage Cursus: De cursus is al gestart en er is een interactieve pdf in ontwikkeling zodat boeren zich op een eenvoudige wijze verder kunnen oriënteren op omschakeling en kennis kunnen verwerven. Contactinfo Kees Water: Meer dan 25 jaar partner bij de ontwikkeling van duurzame landbouwsystemen. Ruime ervaring in de biologische (melk)veehouderij en natuur inclusieve bedrijfsvoeringen. Met een sterk sociaal gezicht en veel ervaring in bedrijfseconomisch- en strategisch advies. e-mail: keeswater@ekopart.nl web-site: www.ekopart.nl Tot slot is er de mogelijkheid om aan webinars deel te nemen. Dit wordt door Bionext georganiseerd. Aanmelden voor uitnodigingen voor webinars kan bij Maaïke Raaijmakers: raaijmakers@bionext.nl
Hoe gaat de provincie zorgen dat mestverwerking van de grond komt? Hier 15 jaar lang actief geweest in de biogas vereniging Achterhoek. Eeuwige vergunningsprocedure, 40k lichter en vrachten met weerstand.	Klopt Herbert dat mestverwerking moeilijk van de grond komt en het heeft alles te maken met het negatieve imago dat hangt rond mest. Maar het is ook duidelijk aan het worden dat mest een belangrijke grondstof blijft en dat mestverwerking een belangrijke factor is om die mest weer efficiënt in de kringloop te brengen. Ik ben heel benieuwd hoe het nieuwe mestbeleid er uit gaat zien en wat dit zal gaan betekenen voor mestverwerking.

@de provincie kan zelf ook de berm inzaaien met kruidmengsels	Dat doen we al We zijn kleurkeur gecertificeerd
In het Programma Natuur van de Provincie lijken bepaalde ambities ook opgenomen te zijn, zoals NIL. Zit daar een gezamenlijke coördinatie op? Worden hier krachten en budgetten gebundeld?	Ja tussen natuur en Agrifood en water is een intensieve samenwerking, vitaal platteland.
wat bedoel je met de middengroep? Qua aantal ha's? Qua aantal koeien?	Middengroep qua veranderingsbereidheid. De middengroep is niet gedefinieerd in aantallen etc. komt voor uit de transitietheorie. Middengroep: niet de koplopers maar de volgers, de toepassers van innovaties
	De middengroep krijg je in beweging door ze te belonen voor bewezen prestaties. In Het Markemodel hebben boeren, ketenpartijen en overheden een model ontworpen dat ze (hopelijk) de komende jaren in de Achterhoek kunnen uitproberen. VALA en VKA zijn de boerenorganisaties die dit initiatief trekken.
Ik heb vorige nieuwsbrieven wel gehad, maar niet recent...	Aanmelden bij AGRIFOOD@gelderland.nl
Prachtige filmpjes van prachtige boeren. Complimenten aan de makers!	Dank
Handig om te weten waar al gebiedsgericht gewerkt wordt? Met wie kan ik contact opnemen	Met mij Tiny, ik coördineer dat vanuit Agrifood tegenwoordig: Lyda Dik, l.dik@gelderland.nl
Zijn of komen er subsidiemogelijkheden voor niet-kerende grondbewerking en GPS besturing (precisielandbouw)	Subsidie regeling voor GPS en niet kerende grondbewerking gaat 20 december open, zie RVO site. Gevoed door Europees Herstelfonds. Subsidiemogelijkheden voor niet-kerende grondbewerking en GPS besturing (precisielandbouw) komende jaren ook via DAW met gelden Rijk, provincies en waterschappen, via GLB eco-regelingen ook mogelijkheden .
We komen in gesprek met meer boeren wanneer we meer mankracht en gebiedsprocessen organiseren. In Brummen nu 55 boeren naar info bijeenkomsten met dit onderwerp en vragen of ze mee gaan doen om gebiedsplan op te stellen. De eerste gehad en veel enthousiasme, (en ook cynisme) maar de meesten zien het als kans om te veranderen.	Dank voor dit exposé
Perspectief betekent dat een regeling langer moet lopen dan een openstelling van een maand... investeringsritme bedrijf leidend stellen	Goed voorstel.
Is provinciaal beleid/plannen bij iedere boer in Gelderland bekend?	Nee, dat is juist ook het thema voor de gesprekstafel
Middengroep!! mooi voorbeeld is PlanetProof. toen dit merk geïntroduceerd werd was binnen no time voldoende animo. en dat voor maar 2ct-liter melk.	Inderdaad Henry: belonen werkt dus! Nog zo'n bewijs: weidemelkpremie.
Laat elke agrarische ondernemer zijn of haar route zelf bepalen en bied perspectief	Goed voorstel
Praktische dingen doen (per ondernemer verschillend) en staatssteun-angst op het provinciehuis knellen nogal. Hoe gaan jullie het wel mogelijk maken?	Per ondernemer een verschillende aanpak: de oplossing is maatwerk via bedrijfsplannen per ondernemer. Staatsteun is en blijft een probleem, kan verkleind worden door veel via POP of straks NSP te doen. Iemand reageert: voor staatsteun zijn oplossingen. Zie wat ze in Brabant doen met de Brabantse Biodiversiteitsmonitor.
Er zijn wachtlijsten voor deelname ANLb Hoe wil de provincie die wachtlijsten aanpakken? meer financiering vanuit het Rijk, maar ook provincie zelf?	Er komt meer geld voor Anlb vanaf 2023, de provincie levert cofinanciering. De Staten moeten hierover besluiten.
Worden de filmpjes van Andre en Jan en Carola van Ruiswijk ook breder gedeeld? Mooie filmpjes ter promotie van de agrarische sector!	Ja, ze komen op het platform: Actueel - Agrifood (gelderland.nl)
De overheveling van 30% is diefstal op klaarlichte dag, daarmee grijp je negatief in bij de inkomens van boeren	Gelderland is dan ook niet voor direct 30% overheveling. We hebben ingestemd met 15% in het eerste jaar (2023) en verhoging van de overheveling daarna alleen, als gemonitord wordt wat dat doet met deelname, doelbereik en verdienmodel van de boer

provincie wil middengroep bereiken, denk niet dat er veel van die groep vanavond dit webinar volgen?	Dat is ook het onderwerp van de gesprekstafel Los van het feit, dat de provincie veel kanalen, netwerken en intermediairs hanteert om boeren te bereiken
Inloopuur, goed idee Suzan!	eens met inloopspreekuur digitaal
Inloopuur samen met gemeente in de dorpshuizen. Zullen we dat regelen?	Goed idee.
Het wordt allemaal heel ingewikkeld ingestoken. Gewoon meer geld in de ANLB pot en de grote middengroep komt in beweging (op papier althans) want in de praktijk doet 80% van de boeren al aan een vorm van natuur inclusief, alleen zonder beloning en dus niet in beeld.	In de overgangsgebieden willen we via gebiedsprocessen met boeren komen tot gebiedsplannen en bedrijfsplannen en dan op basis daarvan afspraken maken. Nu zijn die al gestart in een aantal gebieden. Vraag is wel wat betekent dat voor de boeren buiten deze overgangsgebieden, daar zal dan minder prioriteit vanuit de overheid zijn.
wat gebeurt er met de grond van boeren die uitgekocht worden die dicht bij natuurgebied zitten? Wordt dat dan ook weer natuur en dan zit de volgende boer weer dicht bij natuur? Hoe stopt dat dan?	Die grond willen we meenemen in gebiedsprocessen.
Wat zijn de overgangsgebieden?	Zones rond N2000 gebieden.
Zonnepanelen op bufferzones	Dank voor dit idee.
Overgangsgebied stedelijk gebied en buitengebied?	Nee, zones rond N2000-natuurgebieden
Gesprek over de grondmobiliteit is van cruciaal belang	Is aan de gesprekstafel gevoerd.
hoe breed worden de zones rond natura 2000 gebieden waar op ingezet wordt..?	Dit varieert, van 500 – 3000 m, afhankelijk van de situatie qua natuur en stikstof.
opslag van energie is ook echt interessant bij de verschillende bedrijven om ervoor te zorgen dat ze minder uitstoot hebben https://cesar-energystorage.com/projects/	Hiervan nemen wij kennis.
Subsidie kan helpen in de transitiefase, maar voor de lange termijnzekerheid is structureel inkomen nodig. Vergoeding voor de geleverde diensten	Eens met deze opvatting.
Grondmobiliteit in Gelderland is <1%	Er gaan wel naar verwachting veel bedrijven stoppen, al dan niet door een regeling, dat geeft kansen voor grondmobiliteit Extra grond is geen doel op zich, aanvullende inkomensbronnen zijn nodig Dat betekent regionale grondbanken boeren die stoppen kunnen grond die ze hebben ook verpachten Grondbank is goed idee; hoeft niet persé alleen van de provincie te zijn. Biedt ook perspectief voor stoppende boeren om daarin te (blijven) participeren. Ja, maar ze verpachten in het algemeen aan de hoogst biedende. Dat bevordert over het algemeen niet een gebiedsproces. Kwalitatief grondgebruik bij pacht (bij stoppers) is wel een aandachtspunt. Uit de inventarisatie van het fische regelgeving en beleid van NIL is gebleken dat grond het grootste knelpunt is, we werken momenteel aan een plan van aanpak. Uitnodiging neem ik met beide handen aan.
Lijkt me leuk om per gebied in kader gebiedsproces webinar te organiseren	Dat lijkt ons ook een goed idee.
Als grond verpacht wordt voor emissiegevoelige teelten, of als mestruimte, kan het nadelig zijn en emissies geven terwijl de ondernemers uit het gebied zelf juist heel goed bezig zijn.	De vraag is niet geheel duidelijk.
Per 2023 gaat het nieuwe GLB in. Lijkt me goed om daarover in kader AGRIFOOD oriëntatie te bieden	Dit gaan we zeker doen.

Ik heb de energietransitie gemist in het interessante verhaal. De landbouw kan hier ook een grote rol spelen, met ook verdien capaciteit voor de boer. Provincie kan hier de handschoen oppakken met zorgen voor een goed netwerk. Zon op dak loopt vast, terwijl zonnepanelen wel door gaan. Monomestvergisting sluit goed aan op de warmtetransitie, zorgt voor vermindering van stikstof en methaan emissies. Door te werken via een hubstructuur kunnen ook de vaak iets kleinere bedrijven meedoen en nemen we die ook mee in de verduurzaming en houden we familiebedrijven levensvatbaar. Hiervoor zou het goed zijn als de provincie deze hubstructuur faciliteert/ondersteunt. Het netwerk zoals nu in Lochem ontwikkeld wordt als voorbeeld, zou breder uitgerold moeten worden.	Provincie heeft contact met Alliander om netverzwaring mogelijk te maken. Het andere idee is interessant.
Ik houd me aanbevolen om tijdens een online bijeenkomst de deelnemers bij te praten over onze werkzaamheden voor de agrarische sector mbt de sociaal-emotionele problematiek en de daaruit voortvloeiende stagnering van de ontwikkelingen op het platteland.	Dank
Om wensen van de boeren op elkaar af te stemmen moet je toch weten welke grond beschikbaar komt? heb je toch die info nodig. hoe hou je het dan vertrouwelijk?	Inderdaad moet de vertrouwelijkheid er dan af, als je bijv. ruilschema's wilt gaan maken.
Boeren verkopen niet snel hun grond, is vaak generaties lang in bezit, gevoelig punt en vaak ook emotioneel bezit	Klopt, maar ook is een ervaring dat er nu veel verkocht wordt aan niet-landbouwpartijen.
Nog een laatste opmerking: wij merken dat de GGA's zich vooral richten rondom natura 2000 en als je als boer daar niet in de buurt zit val je overal buiten. Kan ook hier nog iets voor georganiseerd worden?	De gebiedsgerichte aanpak van provinciewege richt zich inderdaad op randzones of gebieden met gestapelde problematiek. Daarbuiten kan een GGA ook ontstaan, maar dan vooral van onderaf.

Ons volgen?

Volg alle ontwikkelingen via:

- Onze **nieuwsbrief**: aanmelden via agrifood@gelderland.nl
- Onze **webpagina** over Agrifood op onze provinciale website: [Programma Agrifood 2021-2030 'Toekomst voor de Gelderse boer' \(gelderland.nl\)](#)
- Ons **platform** Agrifood op Sprekend Gelderland: [Actueel - Agrifood \(gelderland.nl\)](#)
- Ons **LinkedIn** account: <https://www.linkedin.com/company/agrifood--toekomst-voor-de-gelderse-boer>